

גידה להדיבר

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו ע"ר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל נלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

רח' נחשוני 3 (מאחורי בירנבוים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת ויקהל כ"א באדר ראשון תשע"ד, גליון מס' 233

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוע"ש	ר"ת
5:09	6:10	6:45
ב"ב		
4:49	6:08	6:49
ירושלים		

חידה לפרשת ויקהל

מצא תיבה בפרשה

של קודש כפול משל חול
ואני כפול משל קודש.

נושא הלכתי לפרשת ויקהל

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נוה אחיעזר - בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

הצטרפות לנסיעה ברכב או רכבת נהוגה ע"י גוי ונסיעה באופניים בשבת

[שמות לה, ב] שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן וְגו'.

שאלה א: מי שבצאתו בשבת מבית חולים רואה את שכנו הגוי עומד לצאת ברכבו לכיוון ביתם, האם מותר לו להצטרף אליו, בלי לפתוח את הדלת או שאר מלאכות האסורות בשבת. וכן אם מותר לנסוע בשבת ברכבת הקלה המופעלת ע"י גויים בתוך העיר.

שאלה ב: פעולה שאינה כרוכה בעשיית אחת מל"ט מלאכות האסורות בשבת ויום טוב, אבל גורמת לו טירחה ויגיעה, כגון רכיבה על אופנים, מותרת בשבת או יש בה איסור.

כאמור הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה, לכן לא דנתי אלא בהיבטים בודדים מהנושאים הנידונים

אשר רגיל בהם בביתו, ומתקרב אל מקום מסחרו בשבת להיות שם ביום החול, פשוט דגור הרבה טפי ממחשיך על התחום, ואיסור גמור הוא אפילו מדאורייתא להרמב"ן הנ"ל, ומפורש בדברי קבלה (ישעי' נח, יג) אם תשיב משבת רגליך וגו' ממצוא חפצך, כן נלע"ד פשוט וברור בעז"ל.

רכיבה על אופניים בשבת ויו"ט

בשו"ת שאילת יעקב (מהר"י פראגר חתן המהר"ם שיק, מה) בין

איסור נסיעה ברכבת [אף של גויים] בשבת

בשו"ת חתם סופר (י, צו) האריך לברר את איסור הנסיעה בשבת ויום טוב בדאמפף וועגן [=רכבת], אף שהיא מופעלת על ידי גויים ורוב נוסעיה גויים, וביאר חמש שיטות ראשונים בפירוש הא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת, במה דברים אמורים לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה שפיר דמי. ופוסק עמו על מנת לשבות, ואינו שובת, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך (שבת יט, א). ומסקנתו: "לא מצאתי להתיר

לישראל לישב על העגלה [=הרכבת] הנ"ל בחול, אם יודע שיסע גם בשבת". כלומר אף אם כל המלאכות נעשות על ידי גויים ועבור גויים, ואף אם עלה לרכבת בימות החול, אסור לנסוע בשבת ויו"ט ברכבת.

טעם היתר המשך נסיעה בספינה בשבת

אלא שמהוברר לחת"ס איסור הנסיעה ברכבת, הוזקק לתת טעם למנהג העולם שנוהגין היתר לנסוע בשבת בספינה (כשעלה עליה בהיתר, כגון ביום חול), "באמרם כי עסק מצוה הוא לפקח על עסקי מזונותיו. ולכאורה צריך עיונא, הא אין מחשיכין על התחום כי אם לפקח על עסקי מת וכלה (שבת קג, ב), אעפ"י שהולך בהיתר גמור בתוך התחום. ורק הואיל ועושה מעשה בגופו והולך להיות מוכן לערב להביא פירות וכדומה אסור, והוא בכלל ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעי' נח, יג) שאסור מדברי קבלה, ושרשו פתוח עלי איסור דאורייתא שבת שבות, כמ"ש רמב"ן בבאור בפ' אמור בפסוק שבתון זכרון תרועה (ויקרא כג, כד). וא"כ מאין הרגליים [=רגליו של דבר ועיקרו-רש"י על מד"ר בראשית ב, ד]. וצריך לומר דשאני ישיבת ספינה דיושב ושובת כמו בחדר מטתו בביתו ואינו עושה שום דבר בגופו, ומיא הוא דממטי ליה, והוא נח. מה שא"כ בהליכתו בתוך התחום להתקרב אל סוף התחום, עובר על אם תשיב משבת רגליך ואינו שובת, והוי עובדא דחול טפי, ועובר על שבות דאורייתא כמו שהסביר הרמב"ן ז"ל במתק לשונו".

הבדל בין שהיה על ספינה לשהיה על רכבת

וממשיך החתם סופר: "ולפ"ז היינו דוקא בספינה, שיושב בקתדרא ואינו מתקרב במעשה גופו, ויושב ועוסק בעונג שבתו כמו בביתו ממש. אבל הנוסעים בדאמפף וואגן [=רכבת] אינו שובת, וגופו נע ונד, ואי אפשר לו לעסוק בעסקי שבת בשבתו

החידה השבועית ללומדי הדף היומי

סוכה יג-יט

אזיר פוסל בשלשה, ככך
פסול פוסל בארבעה. וסימנך
ארבעה בככך פסול.

מכון "ג"ר אברהם" - נוה אחיעזר
ע"ש מרן הגה"ק רבי אברהם צבי ווייס זצ"ל גאב"ד נוה אחיעזר
בנשיאות הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

הופיע ויצא לאור!
לאחר עשרות שנים בהם לא ניתן היה להשיגו
הופיע ויצא לאור הספר המפורסם

שו"ת אמרי אש

ג' כרכים - מהדורת פערל
או"ח ח"מ • יו"ד • אבן העזר
ממך רבינו מהר"ם א"ש ז"ע
אב"ד אונגוואר

גדול תלמידי החתם סופר
וגדול המשיבים בארץ הגר אחר פטירת רבו

יו"ל במהדורה מפוארת ביותר

מנופה מאלפי טעויות ובתוספת רבבות מ"מ
ובתוספת תשובות חדשות מכות"י
עם "מאורי האש"
הארות ציונים וביאורים על הדף
לבאר דברי קדשו במקום ששנה בקצרה
ובסופו חיבור נפלא רחב-היקף
"ילקוט הערות"
אסופה רבת כמות ואיכות מאלפי ספרי
אחרונים הדנים בדברי רבינו
(על דרך ספר "ליקוטי הערות" על שו"ת חת"ס)
בצירוף מפתחות מקורות וענינים
קונטרס "תולדות אמרי אש"
נדפס לראשונה מכת"י ת"ר אנשיל גיינוואלד זצ"ל ש"ב אונגוואר

להשיג בהגויות הספרים המובחרות או בטל': 052-7616942 (ניתן להשיג גם כרכים בודדים)
רח' ריב"ם 16 ב"ב

ולהעמיס משא על החמורים אף שאינו עושה באלו מלאכה האסורה מל"ט המלאכות. – כמבואר לעיל מסיק החתם סופר מכח הבנתו זו בדברי הרמב"ן, א, לחלק בין איסור הנסיעה בשבת ברכבת המופעלת על ידי גויים, לבין ההיתר להפליג באניה לענייני מצוה ופיקוח נפש. דשאני ישיבת ספינה דיושב ושובת כמו בחדר מטתו בביתו ואינו עושה שום דבר בגופו, ומיא הוא דממטי ליה, והוא נח מה שא"כ בהליכתו בתוך התחום להתקרב אל סוף התחום, עובר על אם תשיב משבת רגליך ואינו שובת, והוי עובדא דחול טפי, וכן הנוסע ברכבת אינו שובת, וגופו נע ונד, ואי אפשר לו לעסוק בעסקי שבת בשבתו אשר רגיל בהם בביתו, ומתקרב אל מקום מסחרו בשבת להיות שם ביום החול, פשוט דגרע הרבה טפי ממחשיך על התחום, ואיסור גמור הוא אפילו מדאורייתא להרמב"ן הנ"ל. ג, דיבור של משא ומתן, או של שכירת פועל וכדומה, אסור מדאורייתא, שאינו שובת, וממילא אף אמירה לגוי שידבר דיבורים כאילו אסורה, שלא הותרה אמירה לגוי אלא לעשות דבר האסור מדרבנן.

הקושי בחילוקו של החתם סופר בין ספינה לרכבת

אולם לענ"ד הסברו של החת"ס במהות הפעולות האסורות מדאורייתא משום שבייתה לשיטת הרמב"ן, מניח מקום לבעל דין לחלק, וניתנה שבת לשיעוריו, כי מחד גיסא, בזמנים קדמונים היו מיטלטלין באוניות מפרש, יעלו הרים וירדו תהומות, הרבה יותר מבנסיעה ברכבת, אף של הימים הקדמונים, ולא מצאנו שאסרו זאת. ומאיך בזמנינו תתכן נסיעה נעימה ברכבת ללא כל טלטול, ויש רכבות המצוידות אף במיטות וכל אבזרי בית נוחים, אטו נבוא להתיר הדבר. וה"ה בעניין אופניים, האם ניתן לחלק בין נסיעה באופניים הכרוכה בטורח רגליו שאסורה, לנסיעה במכשירי התנועה החשמליים החדשים או בקלנועית, אם יהיו בנויים להסיע ללא כל עשיית מלאכה וללא שום טורח. והאם ניתן להתיר בשופי שימוש במעלות הפועלות מאליהם בשבת ללא טורח ופעולת אדם.

לשון קדשו של הרמב"ן בפרשת אמור

תחילה אעתיק חלק מלשון קדשו של הרמב"ן (ויקרא כג, כד) שציין אליו החתם סופר: יהיה לכם שבתון, שיהיה יום שבייתה לנוח בו. ואמרו רבותינו (שבת כד, ב) שבתון עשה הוא. והנה העושה מלאכה ביום טוב עובר בלאו ועשה, והשובת בו מקיים עשה.... ובמכילתא (בא, ט) ראיתי בפרשת החודש, ושמתם את היום הזה (שמות יב, יז) למה נאמר, והלא כבר נאמר כל מלאכה לא יעשה בהם (שם, טז), אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה, דברים שהן משום שבות מנין, תלמוד לומר ושמתם את היום הזה, להביא דברים שהן משום שבות.... והנה ידרשו "שבתון" לשבות בו לגמרי אפילו מדברים שאינם מאבות מלאכות ותולדותיהן.... ונראה לי שהמדרש הזה לומר שנצטוונו מן התורה להיות לנו מנוחה ביום טוב אפילו מדברים שאינם מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתכות ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים והאבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסים על החמורים ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יביאו ביר"ט, ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה חנות פתוחה וחנוני מקיף והשולחנים על שלחנם והזהובים לפניהם, ויהיו הפועלים משכימין למלאכתן ומשכירין עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן, והותרו הימים הטובים האלו ואפילו השבת עצמה, שבכל זה אין בהם משום מלאכה. לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שבייתה ומנוחה לא יום טורח ועמל. וזהו פירוש טוב ויפה... פירוש שבתון כך היא, שתהיה לנו מנוחה מן הטורח והעמל כמו שביארנו, והוא הגון וטוב מאוד. והנה הוזכרו המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה והטרחים והעמל בעשה הזה, ובי"ט המלאכה בלאו והטורח בעשה. וממנו אמר הנביא (ישעיה נח, ג) מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר.

הסבר הריטב"א לשיטת הרמב"ן

כאמור ציין השאילת יעקב (ה"ל) שהריטב"א בחידושי ראש השנה (לב, ב) הביא שיטת רמב"ן זו ושיבתה שזו מרגלית בידינו, אך כמדומה שבעל השאילת יעקב לא ירד לעומק דברי הריטב"א להבחין שאף הם מרגלית בידינו, שלענ"ד על ידם נבין לבאר את עומק דברי הרמב"ן באופן שונה מהבנת החתם סופר, וזה לשון הריטב"א [סוף חידושי למתני' שופר של ראש השנה]: ברם צריך את למידע, דכל מאי דאמרינן בכל דוכתא שבות דרבנן, לאו למימרא שאין לנו שבות מן התורה כלל, דא"כ נמצאת שבת כחול מן התורה, שהחנויות פתוחות ואוצרות תבואה ויין, ומטלטלין חפצים מבית לבית דרך כרמלית, ומודדין ושוקלין ומונין, ואינו בדין שאסרה תורה הוצאה כגורגרת, והתירה העמל הגדול הזה שאם כן אין זה יום

שלל נימוקים לאסור רכיבה על אופניים בשבת, אף אם אינה מצריכה לעשות אחת מל"ט המלאכות האסורות בשבת ויר"ט, מביא "עוד טעם הגון לאסור", על פי דברי החתם סופר הללו בשם הרמב"ן, דבכל דבר שהוא טרחה אסור בשבת אפילו אם אינו מהל"ט מלאכות, דהוא בכלל תשבות, "וכן משמע מהרמב"ם (פ"א משבת), ומצאתי בריטב"א (ר"ה לב, ב) הביאו ג"כ, וסיים זו מרגלית שבידינו מרבינו הרמב"ן ז"ל". לפי זה נאמר ק"ו, אם מרן החת"ס כתב כן על הנסיעה ברכבת מפני שלפעמים מתנדנד מקרי טרחה, כל שכן הוא בזה, שכל רכיבתו הוא ע"י גופו ותנועותיו פשיטא דאסור, לפי דברי הרמב"ן אשר מפורשים ממש בנחמיה זצ"ל בישעיי' ה"ל, כמובא בתשובת החתם סופר הנ"ל.

אמירה לגוי בשבת לאמור לגוי לעשות מלאכה

גם בחתם סופר (ח"מ קפה) נזקק ליסוד זה של הרמב"ן שיש איסורי שבות שהם מדאורייתא, בבואו לבאר את שיטת החות יאיר בעניין אמירה לגוי לומר לגוי אחר לעשות מלאכה. בשו"ת חות יאיר (ט) מובאת תשובת בעל עבודת הגרשוני האוסר אמירה לגוי שיאמר לגוי לעשות מלאכה בשבת, ומוכיח כן מהסוג' דשבת (ק, א) ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים, ומוקי רב פפא בחבר גוי, ומתקיף ליה רב אשי אמירה לגוי שבות, הרי שאם אומר לגוי לומר לגוי אם רוצה להשתכר אסור.

ההבדל בין אמירת דברי חול בשבת לאמירה לגוי

אך בעל החות יאיר (ז) דחה ראיית העבודת הגרשוני לאסור אמירה לגוי שיאמר לגוי, וכתב שיש הבדל בין אמירה לגוי לעשות דבר שהוא משום שבות, כגון שכירות פועלים אף בלא פיסוק דמים, שאסור מקרא דמצוא חפצך וגו', על זה נאמר לא יאמר אדם לאחר, כי האומר לגוי לשכור לו פועלים הרי אומר לגוי לעשות לו דבר שהוא משום שבות. מה שאין כן אמירה לגוי שבות דבכל מקום, אינו ענין לזה, דהוי אמירה ותו לא, כי אינו רק מדבר לגוי שיעשה דבר מה, ואינו מזכיר לו שום תשלומין או שכירות או לשון דמשתמע כך, ומ"מ אסרו חז"ל אמירה לגוי בין לומר לו עשה מלאכה היום או עשה מלאכה מחר. אף שאין זה דיבור האסור, דלא אסרה תורה רק דיבור שהוא דרך בני אדם במשא ומתן למצוא חפציהם, והוא השכירות אפילו לומר רק היה נכון עמי לערב ע"מ לשכור, דהוי בכלל דבר כמ"ש הרמב"ם, וכ"ש אם שואלו אם רוצה להשתכר. ומעתה גם האמירה לגוי לעשות הוי אמירה לגוי. מה שאין כן אמירה לגוי לאמר לגוי אחר, אכתי לא איפשיטא אפילו אם הגוי השני עושה מלאכה דאורייתא בשבת, וכ"ש אם אינו רק שבות. ומסיים החות יאיר "ואף כי מה שכתבתי לחלק אינו רק סברת הכרס, מ"מ הדבר מוכח ומוכרח מצד עצמו לחלק ביניהם, ואם שגיתי אתי תלין משוגת".

יגיעה ועמל שאינם מלאכות אסורים משום תשבות

בשו"ת חתם סופר (ח"מ קפה) כתב על דברי החות יאיר הללו, שהם קשים להבינים למי שלא ראה דברי רמב"ן פרשת אמור (ה"ל), שדעתו שמצות עשה של תורה 'תשבות', היינו שלא יהיה כיום החול לשכור פועלים ולפתוח ולמכור ולהעמיס משא על החמורים, שכולם אין בהם מלאכה ממלאכת המשכן שיש בהם סקילה, וכל מעשה החול אסור מן התורה משום עשה דתשבות, והיינו שבות דאורייתא. וחכמים הוסיפו מדבריהם שבותים דרבנן, אבל עיקר שבות הוא דאורייתא, נמצא מה שהיה במשכן חשיבא אותו נקרא מלאכה, וחייב סקילה אפילו דבר שאין בו יגיעה ועמל ואפילו תענוג יש בו, להדליק נר ולהחם לו חמין. והיגיעות והעמל שאין בהם מלאכה ממלאכת המשכן הם בעשה דשבות. והשתא הא דכתיב ממצוא חפצך, הנביא לא חידש דבר, אלא דאורייתא היא כל עמל ויגיעה כעין עובדא דחול, ועליהם קאמר ודבר דבר, שאותן הדיבורים ג"כ אסורים מה"ת, שלא ישב כל היום לחשוב חשבונותיו ולדבר מעניני שכירות פועלים, גם זה כ' רמב"ן שם שאסור מה"ת. והשתא קאמר הגאון חות יאיר שהאומר לחברו גוי לשכור לו פועלים שאסור משום שהוא איסור דאורייתא אפילו אמירה דאמירה ע"י מאה, כי מיבעי' לי' לומר להדליק הנר, שדיבור זה איננו אסור מה"ת אלא מדרבנן, אי שרי ע"י אמירה לאמירה או לא גזרי בכי האי גוונא, ולא איפשטא. – ונשנו הדברים גם בחידושי חתם סופר (שבת קנ, ב וביצה לו, ב), ע"ש.

השביתה ממלאכות המותרות היא מצות עשה

העולה מדברי החתם סופר בשתי תשובותיו ובחידושי, שהרמב"ן סבור ששבתון פירושו שימנעו מעשות גופו פעולות אף שהם בהיתר גמור, כדי יהיה גופו שובת ונח. ושלא יהיה נוהג בשבת ויר"ט כביום חול לשכור פועלים ולפתוח ולמכור

נראית כעיסוקו במלאכתו שבחול, ואינו נראה עומד בטל, ועושה שבת כחול אף אם אינו טורח, כל אלו אסורים מן התורה משום תשבות. והרווחנו מדברי הריטב"א למצוא הסבר חדש ונוכח למה שנצטער עליו אותו צדיק, מרן החתם סופר זצ"ל, [שבימיו לא נדפסו עדיין חידושי הריטב"א] מאין הרגלים להיתר הנסיעה בספינה. שנמצא ברמב"ן טעם נכון להיתר הספינה באופן שאין יוצא ממנו פתח להיתר נסיעה ברכבת בשבת. [ופשוט שגם לדברינו מתבארים דברי החות יאיר על פי דברי הרמב"ן כמו שביארם החתם סופר].

הפולמוס על נסיעה ברכבת בשבת בהודו

כידוע, כמעט בכל תפוצות ישראל נהגו איסור בנסיעה ברכבת בשבת, הן ברכבות הבין עירוניות, שמגיע עמם מחוץ לתחום, והן ברכבות העירוניות. אולם בשנת תרל"ד כשביקר השד"ר הצפתי רבי חיים יעקב הכהן [פיינשטיין] זצ"ל [הידוע גם מקונטרסו 'משבית מלחמות' המוכיח את כשרות יהודי קוצין הנהלים] בהודו, הזדעזע "מדי עברי בעירות שיש בהם מסילות הברזל, וראיתי הרבה בני אדם מאחב", הולכים בעגלות הקיטור בשבת קודש, כפי דעתם לא יש איסור בזה. וכל אחד ואחד מוצא לו היתר לפי דעתו, ומקלו יגיד לו...". לכן מיהר והדפיס בעיר כלכתא קונטרס 'אמרי שבת', "לברר לפי קוצר דעתי איסור הליכות מסילות הברזל בעגלות הקיטור". אין כאן מקום להביא כל ראיותיו לאיסור, ובוודאי שאין טעם היום להביא את החשובות של המתירים, [אגב, כמדומה שאף הם לא התירו אלא באם משלם ביום חול, ואינו מציג את הכרטיס בשבת. והראה לי ש"ב הר"ר אברהם מאיר גלאנצר מח"ס 'מעייני אגס', כרטיס רכבת בומביי, שמדפס עליו 'להודים' בשבת בלבד, נראה שפרצו גם מגבלה זו, והכרטיס הוצג בשבת]. אך מהראוי להביא שבקונטרס אמרי שבת הנ"ל, לאחר שהביא ראשונים ואחרונים בעניין, והעתיק את תשובת החתם סופר והקדמת כלכלת שבת מבעל התפארת ישראל, הביא שמה שכתב החתם סופר בשם הרמב"ן, נמצא בארעא דרבנן בשם הריטב"א, וכנ"ל.

דברי המתירים הרכבת בעניין הריטב"א

השד"ר הנ"ל ההדיר שנית את ספרו אמרי שבת בירושלים תרמ"ט, במהדורה מורחבת, בה כתב לסתור את המשיגים על ספרו, שבאו ללמד זכות על המקילים. ושם (עמ' כח-כט) העתיק את תשובת חכמי בגדד, שמופיעה כיום בשו"ת זבחי צדק (זב"צ יו"ד ב בסופו. א"ח כד): "על ענין עגלות הקיטור לרכוב בתוך התחום מקלעא לבאיי כלה, וכתבת שראית בס' אמרי שבת הנד"מ להר" כמה"ר חיים יעקב הכהן ה"ו, וכתב שם שאסור לילך במסלות הברזל אפי' בתוך התחום משום עובדין דחול. וכתב ש"כ בס' ארעא דרבנן משם הריטב"א ז"ל וכו'. תשובה. ידיע להווי שאנחנו פתחנו ס' ארעא דרבנן והיא במהדורא בתרא (אות רכד), וראינו שלא נגע ולא פגע בענין נידון

קונטרסים
אמרי שבת
לברר לפי קוצר דעתי איסור הליכות מסילות הברזל בעגלות הקיטור בסבת הברזל כגלות זבחי צדק (Ball) חלקיו המפורסם
דברים יעקב הכהן ש"ד מע"צ צפת תר"ס
כלכתא
מכת וברכות לראש חודש אלול
המדיפוס היוקאל ח' סלימאן ס'ט
Printed at "Jewish" Press, 32, Esna Street.

מנוחה. אלא כך עיקרן של דברים כי בכלל מצות עשה שבות של תורה, לשבות ממלאכות, יש לשבות מכל שבות דרך כלל שלא לעשות שבת כחול [ונסח אחר: שלא כדרך שהוא עושה בחול]. אבל בכל פרט ופרט כי עביד לי' וזהו באיך דלא הוי שבת כחול, הוי שבות דרבנן. נמצא שיש לשבות עיקר מן התורה, ולפיכך העמידו בו חכמים דבריהם במקומות הרבה לדחות מצוה של תורה. וזו מרגלית שבידינו מרבינו הרמב"ן, מפי מורינו ז"ל. [ונדפסו הדברים תחילה בשניונים קלים, שהבאתי לעיל] בארעא דרבנן [למהר"י אלגאזי, קושטא ת"ה. השמטות, רכד, שבות דרבנן] מ'פיתקא א' כתוב בשם הריטב"א. והעיר 'לזה נוטים גם דברי הרמב"ם (שבת כד, יב). ועיין מה שדן בדבריו בפרי צדיק (להר"ק מהר"צ מלובלין, בראשית, שביתת השבת, ע' לה, ד).]

שביתה מביטול מנוחת השבת

וכשנדייק בדברי הריטב"א נראה שנקודת ההסבר בדברי הרמב"ן היא, שכל מצב שיגרום שהשבת תעשה כחול אסרה תורה במצות השביתה, ואף פתיחת אוצרות יין לחלקם לקונים בכלל זה, ואף טלטול חפצים דרך כרמלית, אם הוא בריבוי נאסר מהתורה, שהרי מתבטלת שביתה השבת. אבל אם רק בפרט אחד טורח, ובאחרים שובת ואינו עושה כדרך שעושה בחול, אינו אסור אלא מדרבנן. ומסיבה זו יש לאסור כל נסיעה בשבת, שהרי אדם יוצא לדרכו ולפעלו כבימות החול, ואין זו שביתה הראויה. ולפי זה נראה שהיתר ההפלה בשבת כשעולה עליה בחול, או בשבת באופן המותר, הוא כמו היתר כל הפעולות הנ"ל מדאורייתא, כשעושה רק אחת מהם, ועדיין לא נעשה שבת כחול, וכלשון הריטב"א: **בכל פרט ופרט כי עביד ליה וזהו באיך דלא הוי שבת כחול, הוי שבות דרבנן.** דהיינו שאם באופן כללי שובת, ורק בדבר אחד טורח, אין כאן איסור תורה. ובאו חז"ל ברוחב דעתם, ופעמים שגזרו שבות אף על פעם אחת, לקיים יותר עניני השביתה. ופעמים ברוחב דעתם לא גזרו.

לשון קדשו של הרמב"ן בדרשת ראש השנה

ונראה שרבו של הריטב"א [=הרא"ה] מציא את המרגלית ב'דרשת הרמב"ן לראש השנה' (פ"ג. שיעול עמ' ריו-ח), שבה מבואר כל מה שנכתב בפירוש התורה לרמב"ן כמעט אות באות, ונוספו בה בין הדברים כמה תיבות וכמה משפטים, ולאחר המובא לעיל נוסף קטע שחלק מלשונו העתיק הריטב"א, וז"ל: "... שבכל אלו אין בהם לא אב מלאכה ולא תולדה, וכי זהו כבוד שצוה הכתוב ביום טוב וענג שצוה בשבת, שלא יוציא גרוגרת אחת מביטול לרשות הרבים, אבל יגלגל זבל שבחצרו כל היום מלמעלה למטה וימלא ממנו קופות ומשפלות לרפת בקר, ויסיע אבנים גדולות אבנים יקרות אבני גזית ויעצב בהם, אם כן אין השבתות מנוחה ואין ימים טובים שבתון אלא מדברי סופרים. אבל העיקר כך הוא, שהוזהרנו במלאכות בשבת בלאו וזכרת ובחייב סקילה, וכל העושה מלאכה אחת אפילו קטנה שבקטנות שהיא אב או תולדה, ענוש כרת ונסקל, והטרחים והעמל כשאין בהם אב מלאכה ולא תולדה הוזהרנו בהם בעשה דשבתון, וביו"ט נמי המלאכות בלאו והטורח בעשה הזה שהוא שבתון, כלומר יום מנוחה ובטול, שנעמוד בטלים ולא נעשה דבר. וממנו אמר הנביא וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך וגו', ובאו חכמים והוסיפו בשבתון, שלא יטלטל אפילו אבן קטנה, וכן תירגם אונקלוס שבתון ניחא, כלומר שינוח. וכן שבת שבתון יהיה לארץ (ויקרא כה, ד), שבת של מנוחה, שתנוח הארץ שלא יחרוש ולא יעבוד אותה כלל. וזהו מה שדרשו בזו הברייתא במכילתא (בא, ט) שאין בחולו של מועד משום שבות, וזהו מן התורה, שאילו מדבריהם כל דבר שאינו עושה אינו אומר לגוי ועושה (מו"ק יב, א), שאפילו בשבות דאמירה החמירו בו. וענין זה הגון ומתוקן מאד'. [מספר משפטים מהקטע שולבו בפירוש התורה, בהמשך שקיצרתי ולא העתקתי לעיל]. - לשון קדשו 'והטרחים והעמל', 'שנעמוד בטלים', מורה שאם אין הדבר טורח ועמל, ועדיין הוא נחשב עומד בטל, אין עובר בעשה של שבתון, שעדיין הוא יום מנוחה וביטול. ומזה הסיק רבו של הריטב"א [או ששמע כן מפי הרמב"ן בעת הדרשה], שעשה של פרט אחד מאלו, שאינו טורח, ואינו אב מלאכה או תולדה, אסורה רק משום שבות דרבנן.

בספינה לא גזרו חכמים וכלי רכב ואופניים אסורים

ולפי הסבר זה, ההפלה בספינה אף היא אינה כלולה בעשה דשבתה דאורייתא, שהרי הוא עצמו אינו טורח, ושובת ממלאכה כל השבת, והמתבונן בו ובמעשהו רואה שבטל מכל עשייה וטורח חול, ואינו עוסק כלל בעניין נסיעתו. ולכן כיון שאי אפשר לו להגיע למחוז חפצו באופן אחר, לא ראו חכמים לגזור שבות ולאסור זאת. מה שאין כן בכל ענייני הנסיעה בכלי רכב, הן באופניים ושאר מכשירי הסעה, והן ברכבת והדומה ואף במעלית, שעצם הרכיבה עליהם והשהיה בהם

1. בשו"ת זבחי צדק החדשות (יח, משנת תרי"ט): אונגיה של אש שהיא הולכת ביבשה על ידי האש, והנה חדישים מקרוב באו שיורדים באונגיה הנו' ביום ערב ש"ק, והאונגיה הולכת ביום ש"ק בבוקר או אחר"ך, והולכים כל יום השבת, ומגיעים למחוז חפצם ביום א' או ביום ב'. אם מותר לישראל לעשות כן, לירד באונגיה הנו' ביום עש"ק והולך כל השבת באונגיה הנו', ומגיע ביום חול או אסור. ועוד יש בני אדם שיורדים באונגיה הנו' ביום ש"ק בשעה שהיא עומדת אם מותר לעשות כן. **תשובה**, דבר זה פשוט הוא דאיסור גמור משום איסור תחומים, ואין לעשות כן... וכל שכן בזה דאונגיה שאינה גבוהה מן הקרקע יו"ד טפחים, דכפי מה ששאלנו לאנשים שהיו **בעיר במבאי**, אמרו שקרקעית של האונגיה הנו' שהאדם יושב שם אינה גבוהה מן הארץ יו"ד טפחים, כ"ש דאסור לילך בה. מיהו אף אם תימצא אונגיה אחת שקרקעית שלה גבוהה י' טפחים, אפי' הכי אסור, דכיון דיש ד' טפחים כארעא סמיכתא דמבאי, ואסור. - ובהסכמת הגרע"י זצ"ל שם תמה, שהרי בעירובין (מג, ב) מפורש שדן ספינה המהלכת בים, כדון ההולך בקפיצה באויר, שהמים מפסיקים, ולא אמרינן דכארעא סמיכתא. והאריך להביא ראשונים ואחרונים שמתור להפליג בשבת בספינה שמהלכת בנהר, כ"ש בשו"ע (או"ח רמ"א, א). - ולא הרגיש בלשון פתיחת התשובה 'אונגיה של אש שהיא הולכת ביבשה על ידי האש', וברור שכונתו לרכבת המהלכת ביבשה, ולא לספינה שבים, וכמוכח מדבריו בתשובה, ומביא איסור הליכה בקרון. ונראה שהשאלה נשאלה ע"י אנשי מבאי שמוכרים בגוף תשובתו, כשהפעילו הבריטים את רכבות הקיטור בהודו, והנסיעה ארכה ימים. ולפי תיאורם שהרכבת מופעלת בקיטור כעין אונגיות הקיטור, כינה את הקרונות בשם אונגיה של אש. וכיון שאסר רק משום תחומין, הנהיגו אנשי מבאי היתר בנסיעתם בתוך התחום. וכשהרעיש באמרי שבת לאסור, כתב את תשובותיו הנדפסות (כ-ד), ושם מכנה אותם 'עגלות ההולכות ע"י קיטור', והאריך לאסור לחוץ לתחום ולהתיר בתוך התחום. ושוב בשנת תרל"ח שלח העתק הראשונה וקיצור השניה, כפי שנדפסו בחדשות.

האיסור אינו משום נסיעה למסחר

והמשיך שם: ומסוף לשונו בתשובה הזאת, שמחלק בין מי שיושב בבית בספינה, מה שאין כן בהליכתו בתוך התחום להתקרב אל סוף התחום עובר על אם תשיב משבת רגליך ואינו שובת, והוה ליה עובדין דחול טפי, ועובר על שבות דאורייתא כמו שהסביר הרמב"ן פ' אמור (והם דברי הרמב"ן שמיא הח"ס בתשובה ח"מ הנו), אבל הנוסעים בעגלות הקיטור אינו שובת, וגופו נע ונד ואי אפשר לו לעסוק בעסקי שבת בשבתו אשר רגיל בהם בביתו, ומתקרב אל מקום מסחרו בשבת להיות שם בימות החול, ופשוט דגרע הרבה טפי ממחשיך על התחום עכ"ל. הרי אנו רואין בפירוש שאפילו בתוך התחום אוסר הגאון ז"ל מטעם שגופו נע ונד, ובשבת צריך אדם שיהיה במנוחה, והוה עובדא דחול כמו שהוכחתי מדברי התשובה בחו"מ הנזכרת, וזה דבר פשוט הוא בכונת דבריו שכתב הגאון ז"ל ומתקרב אל מקום מסחרו, שהוא מדבר על רוב בני אדם, כי מי פתי שילך בעגלות הקיטור אפילו בחול אם לא יש לו שום עסק. אבל אין הכי נמי אפילו בלא שום עסק נמי אוסר הגאון, כמו שכתב בפירוש בראש דבריו שההולך בעגלות הקיטור אינו שובת וגופו נע ונד, ואי אפשר לו לעסוק בעסקי שבת בשבתו אשר רגיל בהם בביתו עכ"ל. א"כ מה לי חוץ לתחום מה לי בתוך התחום אפילו שלא להתקרב למסחרו גם כן אסור מטעם עובדין דחול. וזוהו ג"כ החילוק שחלקו חכמי באגדאד ה"ו (שם ס"ו ז"ו) בין הפאלקי [ריקשה] שאסרו לצאת בה (היא כמו כסא ואדם יושב בה ונישא ע"י בני אדם) ובין עגלות הקיטור בתוך התחום שמותו, ולמדו כן מדברי החתם סופר הנו' שכתב בהתקרב אל מקום מסחרו. אחר המחילה רבה אין דקדוקם עולה יפה להתיר את האסור חס ושלום, אלא כונת הגאון חתם סופר ז"ל כמו שכתבתי, וק"ל. – העתקתי מעט מהקונטרס הנדיר, היות שלמראה עין צדק בכל דבריו, ומשום מה הודפסו מחדש בימינו דברי המתירים, ולא חשו לתקלה.

מסקנת הדברים

אין כאן מקום להביא את דברי חכמי דורנו, האוסרים כולם נסיעה ברכבות עירוניות וברכב הנהוג בידי גוי, [אציין לדברי המשנה שכיר (א"ח עב-עג) האוסר אף להביא בשבת תינוק למילה ע"י מכונית הנהוגה ע"י גוי]. ברובם מתוך הדברים שהעלנו לעיל. ולכן פשוט שאין להצטרף לרכב הנהוג ע"י גוי. וכן אין לעשות פעולה הגורמת לו טירחה ויגיעה, כגון רכיבה על אופנים.

ידן כלל ועיקר [=שלא הזכיר הרמב"א! שנסיעה ברכבת היא עובדא דחול]. וכן ראינו לשון הרמב"ם ז"ל פכ"ד מה' שבת, והרואה יראה שאין אפי' דמות ראייה, ואין להאריך כלל בדברים פשוטים, ועל כן העיקר כמ"ש, ואין לסמוך על ספר אמרי שבת בזה, ... אח"ך ראיתי להגאון חת"ס בח"ו סי' צז, שכתב דכיון דהוא יושב ושובת כמו בחדר מסתו ואינו עושה שום דבר בגופו לא הוי עובדין דחול, והגם שהר' חת"ס שם אסר לילך בעגלת הקיטור לצרכו, משום שרוצה להתקרב למקום מסחרו בשבת להיות שם ביום החול, היינו כמו שכתב הטעם שם, משום דקי"ל שאין מחשיכין על התחום לשכור פועלים וכיוצא, כמ"ש בש"ע ריש סי' רסו, וזה ההולך בעגלת הקיטור כדי להתקרב למקום מסחרו כדי להיות שם בימות החול גרע ממחשיך על התחום ומש"ה אסור ... [ובש"ת ז"ב צ' החדשות (ב) קיצור נמרץ מתשובה זו, שכפי ששמע מאנשי במב"י שכל הדרך נחשב כתחום אחד, וכיון שהוכיח בתשובה הקודמת שאיסור הרכבת הוא משום איסור תחומין, מותר ופשוט. והשמיט אף את האיסור הנסיעה לצורך מסחר].

תשובת האמרי שבת על המשיגים

על דברים אלו השיב הגר"ח הכהן, במהדורה השנייה, וז"ל על מ"ש בסיום הקטע, "ואין לסמוך על ספר אמרי שבת בזה", הגיב: "לא ידעתי מה זו סמיכה, וכי התרתי איזה דבר". ולגופו של דברים כתב: זאת תשובתי, הרואה יראה בקונטרס שלי שקודם שכתבתי וכ"כ בספר ארעא דרבנן, יש נקודה המפסקת, וחזור הוא למעלה שהבאתי שו"ת חתם סופר ח"מ סי' קצ"ה, ושם באות ב' הביא בשם הרמב"ן פ' אמור, על זה חוזר מה שכתבתי וכ"כ בספר ארעא דרבנן. ובמהדורה בתרא שלי תקנתי הלשון בע"ה. ומה שכתבו שמשלשון הרמב"ם אין ראייה, טעות יש בספר ארעא דרבנן, וצ"ל פ' כ"א מההלכות שבת, כמו שמביא הגאון חתם סופר בתשובה הנו'. [ועיין בפרי צדיק ה"ל, שגם הוא מעיר שהיה לו לציין לפרק כא].

נסיעה ברכבת היא עובדין דחול

והמשיך שם: גם מה שכתבתי שמתשובה הנו' יש ראייה לאסור משום עובדין דחול (הרבה האריכו בזה האחרונים, וכאמור לא נכנסתי כעת לנקודה זו-י. י. ו.), תהלה לאל יתברך זכותי לכיון לדעת הגאון חתם סופר בחלק ששי תשובה צ"ז, כמו שהעתקתי למעלה התשובה הנזכרת, אע"פ שבפעם הראשון לא היה בידי ספרים, ולא ידעתי שהגאון חתם סופר מדבר מזה.

זינו ההיכל – פקודת משה

ממדן רבינו הגה"צ גאב"ד נה אחיעזר זצ"ל

שגם הם ינהגו ככה שבמקום דברים דברי מוסר ותוכחה כדי להורות לעם השם את אור התורה, הם בעצמם "יעשו" את הדברים התורה והמצווה, ואז הם ישמשו סמל ודוגמא מבלי שיצטרכו לנקוט בשיטת הגבורה של השמעת דברי תוכחה, מאחר שבעצם עשייתם ישמשו כסמל והמעשים יבואו במקום דברים, ודו"ק.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. המפרשים מקשים אם זה קאי על מצוות שבת, למה נקט קרא לשון לעשות אותם, הלא מצוות שבת בשב ואל תעשה, ועיי' באוה"ח הקדוש. והבנה"ט דורש סמוכין מסוף פרשת תשא, שכתוב שקרן אור פני משה, עיי"ש.

פתרון חידת הדף היומי (109) = א"ר ירמיה פעמים ששתיהן כשרות **פעמים** ששתיהן פסולות **פעמים** שתחתונה כשרה והעליונה פסולה **פעמים** שתחתונה פסולה והעליונה כשרה (ט, טו).

וכנ"ל (ב"מ לה, ב) "א"ר ירמיה פעמים ששניהם בחטאת **פעמים** ששניהם באשם **פעמים** שהשוכר כחטאת והשואל באשם **פעמים** שהשוכר וכו'". וכנ"ל בכורות (נו, ב) "א"ר ירמיה פעמים" שחייבין בזה וזוהו **ופעמים** שפטורין וכו', **פעמים** שחייבין בקלבוך ופטורין ממעשר בהמה **ופעמים** שחייבין וכו'".

109 החידה השבועית ללומדי הדף היומי
סוגה וי"ב

מיצוי כל האפשרויות שלמדנו השבוע לענין סוכה. מצאנו ג"כ לענין מעשר בהמה וכן לענין שואל ושותה וכו"לם באותו מנין וכו"לם עיי' אותו אמורא.

פתרון חידה לפי כי תשא = ויאמר וגו' סמים ולבנה זכה **בד** בלב יהיה (ל, לו).

תיבת "**בד**" בפרשתנו פירושה שונה מפרשה קודמת דכתיב (כה, מב) "ועשה להם מכנסי **בד**" ששם הכוונה לפשתן דהיינו **שש**, ואילו בפרשתנו הכוונה "**אחד**" כמשפרש"י אחד באחד יהיה עיי"ש. והנה תיבת "**בד**" עולה כמנין שש, וא"כ בד שבפרשתנו שהוא אחד, הוא אחד משש. ובפרשה קודמת תיבת בד הוא שש משש.

© כל הזכויות שמורות למחבר

חידה ימים כי תשא
מצא תיבה בפרשה בפרשת השבוע אחד משש בפרשה קודמת שש משש

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיכון ו')
רוב כלי העבודה: פטישון, רתכת, דיסק, מקדחות, מברגות, וכיו"ב **חדש!!! מכשיר קונגו!**
יעוץ וליווי מקצועי חינם!
טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

ונל"פ עפ"ד זקני אאזמ"ר הגה"ק רבי ישעי' קליינמאן זצ"ל, שכתב בספרו "קרן ישעי" וזכיתי גם לשמוע דבר זה מפ"ק, לפרש הפסוק: לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אדאך, עפ"ד רבנו הקדוש בעל **נועם אלימלך**, שיש שני סוגי צדיק, האחד אשר עומד בשער ומוכיח את העם ללכת בדרכי התורה והמצוה, אולם צדיק כזה מההכרח שיבוא בריב עם קהל שומעי תוכחתו, הסוג השני של צדיק שאינו מוכיח רק בהתנהגותו הקדושה הוא משמש סמל ודוגמא לחיים קדושים וטהורים, ועצם התנהגותו משפיע לטובה על הצבור. והנה ידוע שאברהם אע"ה היה מגייר גרים ופרסם את אלקותו יתברך, אבל היות שאברהם אבינו היה ממדת החסד לאברהם, ברור שלא יכל לנקוט צדיק דרכו בדרך התוכחה המגולה שזה משורש הגבורה, וע"כ התנהג בקדושה שלא יצטרך להשתמש בדברי תוכחה, רק שהוא בעצמו ישמש סמל ודוגמא, אבל כל זה היה טוב כל עוד אברהם ישב בביתו ועיר מולדתו מקום שכל אחד הכיר, וע"כ חשש אברהם לצאת מארצו, שמה יצטרך לשנות דרכו בקודש ולהתחיל בדברי תוכחה, דבר שהיה משנה ח"ו את מדתו מחסד לגבורה, וע"כ הבטיחו הקב"ה, לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר "אדאך", שגם במקום החדש שהוא יצא לא יצטרך לשנות את שיטתו, רק עיקר עבודתו תהיה ע"י זה שיראו אותו את אברהם, וזה ישפיע לטובה על הצבור ללכת בדרכו בקדוש, עכדפ"ח.

ועפ"י י"ל שגם כאן הכוונה, שראו בני ישראל אצל משה כי קרן אור פניו, שבהתנהגותו בקודש הפך משה רבע"ה לסמל ודוגמא, וע"כ ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויקהלו אל משה אשר ממנו יצאה אורה כנ"ל, וע"כ גם משה הדרוך אותם ובעיקר את מנהיגי העם, ויאמר אליהם אלה "הדברים" אשר צוה ה' "לעשות אותם",